

SANAYİDE MİLLİYETÇİLİĞİ SAVUNMAK ŞOVENİZM DEĞİLDİR

Ülkelerin teknolojik yeteneklerinin yükseltilmesi için şarttır

Aytekin Ziylan

E.Mu.Tuğgeneral

Yeniden Müdafaa-i Hukuk, Mart 2002

Türkiye nasıl daha hızlı sanayileşebilir? Bu soruya yanıtı bir sınai üretim sürecindeki bölümleri; katma değer yaratması ve tüm üretim sürecine hakimiyet sağlaması açılarından inceleyerek verelim.

Bir sınai üretimin safhalarını sırasıyla; teknoloji geliştirme (tasarım), üretim, pazarlama ve satış sonrası hizmetler olarak dört bölüm halinde sıralayabiliriz. Bu bölümleri ayrı ayrı incelediğimizde de teknoloji geliştirme, yeni bir ürün tasarlama, bölümünün en önemli olduğunu hemen fark ederiz. Gerçekten de insanlık tarihi incelendiğinde; teknoloji geliştiren ülkelerin ekonomik ve askeri alanlarda güçlenerek hükümlan olan ve diğerlerine hükmeden ülkeler olduğu görülür. Teknoloji; sahibine askeri güç sağlamış, teknoloji sahibi ülkelerin rekabet gücü artmış, dolayısıyla bu ülkeler hem ekonomik olarak zenginleşmiş, hem de askeri alanda güçlenmişlerdir. Elde edilen ekonomik güç yeni teknolojilerin geliştirilmesini, yeni teknolojiler askeri üstünlüğü, askeri üstünlük ekonomik değerlerin korunmasını sağlamaktadır. Günümüzdeki küreselleşme dayatmasının da arkasında bu teknolojik güç vardır.

Teknoloji sınai üretim süreci içinde en fazla katma değeri sağlayan ve sahibine süreçte egemen olma avantajı veren bölümdür. Sınai üretim teknoloji sahibinin koyduğu kurallara göre yapılır. Günümüzde teknoloji sahipleri üretimi; üretim girdilerinin en uygun olduğu ülkelerde yaptırmakta, kârdan da en büyük payı almaktadır. Sınai üretimde teknolojinin hem hakimiyet hem de en fazla katma değer sağlıyor olması, tarih boyunca, ülkeleri ana hedef olarak milli (ulusal) teknolojilerini geliştirmeye yöneltmiştir. Peki milli teknoloji nasıl geliştirilecektir? Bunun için tekerleği yeniden icat etmeye çalışmaya gerek yoktur. Teknoloji üretebilen, sanayileşmiş ülkeleri incelemek yeterlidir.

Böyle bir inceleme yaptığımız taktirde buhar makinalarının icadıyla birlikte sanayileşen ilk ülke olan İngiltere'den sonra **sanayileşmiş bütün ülkelerin, milli sanayilerini yabancı rekabetine karşı koruyarak güçlendirdiklerini, devletlerin özellikle milli teknoloji üretimini desteklediklerini görürüz.** Bu destek ve koruma sanayileşmiş ülkelerde bugün de yapılmaktadır. Aynı desteğin sanayileşmekte olan ülkeler tarafından yapılmasına ise engel olunmaktadır. Evet; devletlerin Ar-Ge desteği yapmaları küreselleşmenin dayattığı uluslararası serbest ticaret ilkelerine göre aykırı değildir ama, kuralları koyan büyük devletler, gelişmekte olan devletlerin kamu alımlarında, ülkelerinde özgün teknolojiyle üretilmiş bir ürünü, tercih etmelerine engeller koymaya çalışmaktadır. Oysa büyük masraflarla yapılan Ar-Ge çalışmalarının başarıyla sonuçlanmasıyla elde edilen ürünün satılabilmesi çok önemlidir. Başarılı bir Ar-Ge çalışması sonucunda elde edilen ürünün pazarlanması riskli olursa özel sektörün Ar-Ge'ye yatırım yapması mümkün olmayacağı gibi, kamu kuruluşlarının aldığı başarılı sonuçların da laboratuvar dosyaları içinde raflara kaldırılması kaçınılmaz olacaktır. Bu ise gelişmekte olan ülkelerin teknoloji üretmeye yönelmemesi demektir.

Bugün uluslararası serbest ticaret anlaşmalarının getirdiği kısıtlı ticaret ortamında daha zor olsa bile, uygun eğitim ve tedarik politikalarıyla devletlerin milli teknolojik yeteneklerini, yine de, yükseltebilmeleri mümkündür. Ama Türkiye’de mevcut dış ve özellikle iç dinamiklerin etkileri bu konuda başarılı olunmasını oldukça zorlaştırmaktadır.

Doğaldır ki dış dinamikler Türkiye’nin milli teknoloji üretme yolundaki başarısını engellemeye çalışacaklardır ve çalışmaktadırlar. Onlar için Türkiye, teknoloji üretmeyip sadece ham madde ve ucuz emek sağlayan, teknolojisine onların sahip olduğu sınai ürünleri satın almak için gerekli alım gücünü hizmet sektöründen elde eden, iyi bir pazar olarak kalmalıdır.

Türkiye doğal olan bu dış etkilere karşın teknoloji üreten bir ülke olmaya çalışırken, iç dinamiklerini hedefe en hızlı bir şekilde ulaşacak bir orkestrasyonla aktive etmelidir. Ancak, en önemli zorluk burada kendini göstermektedir. En başta bugün Türkiye’de “milli teknoloji” , “milli şirket” ifadelerinin önemi yeterince anlaşılammıştır.. Yerli malı kullanma ilkesinin eğitim politikasıyla yeterince desteklenebilmesi kuşkuludur. Yukarıda milli egemenlik konusu olarak kabul edildiği için uluslararası serbest ticaret kapsamına alınmadığını söylediğimiz savunma sanayiini düzenleyen politika ve strateji dokümanlarında bile “milli şirket”, “milli teknoloji” deyimlerini kullanmak mümkün olamamıştır.

Oysa sınai üretim sürecinde en önemli bölüm olduğunu ve Türkiye’nin de hedefinin milli teknoloji yeteneğini yükseltmek olması gerektiğini söylediğimiz teknoloji bir mülkiyet konusudur, birisi, bir şahıs, bir şirket veya bir devlet bunun sahibi olacaktır. Bizim “Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esasları” konulu ve 98/11173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında, TÜSİAD tarafından hazırlattırılan yeni “Savunma Tedarik Kanun” taslağında daima milli yerine “yerli” “yurtiçi” vb. deyimler kullanılmıştır. Yerli teknoloji ne demektir? Türkiye’de bir yerli şirket ortaklık yoluyla veya lisans yoluyla “yabancı” teknoloji kullanabilir, bu teknoloji yabancı teknolojidir ve genellikle yabancı ortağın Türkiye’deki ortaklığa yaptığı katkıdır. Yabancı teknoloji milli şirket tarafından özümseyip bir üst düzeyde yeni teknolojiler üretme yeteneği kazanılmadan veya doğrudan milli şirket tarafından üretilmeden o teknoloji milli olamaz ve ülke olarak Türkiye’ye veya Türk ortak şirkete, teknoloji sahipliğinin getirmesi gereken “sınai üretimde söz sahibi olma ve üstün katma değer elde etme” avantajlarını sağlayamaz. Dolayısıyla da **Türkiye yabancı teknolojiyle üretim yaparak sanayileşemez, ekonomisini güçlendiremez ve askeri açıdan dışa bağımlılığını azaltamaz.**

Dünyadaki bütün sanayileşmiş ülkeler sanayileşmelerini gerçekleştirmek, milli teknoloji üretebilen bir sanayi altyapısı kurabilmek için kamu alımlarını kullanmışlardır. Türkiye’de ise kamu alımlarının Türkiye’nin bilim, teknoloji ve sanayileşme yeteneğini yükseltecek yönde **yapılmadığı** Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından saptanmış bir gerçektir⁽¹⁾. İşte bu gerçek Türkiye’nin sanayileşmede neden yavaş ilerlediğini göstermektedir.

Aslında sanayide milliyetçilik, şovenist bir duygunun tatmini için değil, teknolojiye sahip olma gereksiniminin doğurduğu bir zorunluluktur. Ama Türk bürokrasisinde hakim olan görüş bugünkü liberal ekonomi uygulamasında “milli şirket” deyiminin dahi kullanılmayacağı yönündedir.

Bu konuda çarpıcı bir örnek halen yürürlükte bulunan 2886 sayılı Devlet İhale Kanunundan verilebilir. Örneğin bu kanunun ihalelerde verilen tekliflerin

değerlendirilmesini düzenleyen 28.maddesinin 4. bendi milli kelimesini de kullanarak şu hükmü vazedir: “**Milli** firmalar lehine hangi orana kadar ayırım yapılabileceği Bakanlar Kurulunca tespit edilir.”

Bakınız bu yasa maddesi uyarınca çıkarılmış olan, 27.3.1985 gün ve 85/9342 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 7. maddesi nasıl yazılmış.

“Uygun bedelin tespitinde **yerli** firmalar lehine %15’e kadar avantaj sağlanabilir.”

Yine milli değil de yerli şirketlere avantaj sağlayan benzer bir hüküm Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esaslarında bulunmaktadır. Örneğin TSSPSE’nin 6c(i) maddesinde “yerli” firmalar lehine her bir ihale için alınacak Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen oranlarda %15’e kadar fiyat farkı avantajı verilebilir” denilmektedir. Bu şekildeki örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Bunlar bir rastlantı değildir. Ülkemizde milli teknoloji üretebilecek milli firmaların desteklenebilmesine olanak sağlayan bu yegane yasa maddesi yanlış bir tutumla, bilerek işlevsiz hale getirilmiştir. Hatta bu yasa maddesi DPT Kamu İhaleleri Özel İhtisas Komisyon Raporunda da belirtildiği gibi hiç uygulanmamıştır.⁽²⁾

Bu durumda Türkiye’nin sağlıklı bir şekilde sanayileşmesini beklemek mümkün değildir. Türkiye’nin sanayileşmesinin gecikmesinde Ar-Ge’ye GSYİH’dan ayrılan payın küçüklüğü değil, milli teknoloji geliştirebilecek kuruluşların, şirketlerin Ar-Ge sonucu elde edecekleri ürünün satışının milli eğitim ve milli tedarik politikalarıyla desteklenmemesidir.

Burada bir noktaya daha dikkat çekmek yerinde olacaktır. İsrail’de devlet uygulamalı teknoloji geliştirmek üzere yaptığı Ar-Ge desteğini Ar-Ge kuruluşlarına değil, doğrudan sanayi şirketlerine yapmaktadır.⁽³⁾ Ve İsrail başarılı olmuştur. Türkiye de devlet uygulamalı teknoloji geliştirme desteğini doğrudan şirketlere yapmalı, ancak sözleşmeye koyacağı maddelerle sanayiciyi üniversiteden akademik destek almaya zorlamalıdır. Yani Ar-Ge çalışmaları akademisyenlerin seçimine bırakılmayıp kamunun ihtiyaçlarının karşılanması için geliştirilecek ürünler için yapılmalı, bu suretle başarılı sonuç veren Ar-Ge çalışmalarının, derhal, toplumsal bir yarar sağlaması ve bu çalışma sonuçlarının tozlu raflara kalkması önlenmelidir. Türkiye’nin hemen toplumsal bir yarar sağlamayacak konularda Ar-Ge’ye kaynak ayırma lüksü yoktur . Dolayısıyla ilke; yalın bir Ar-Ge projesinin desteklenmesi değil, “belirli bir ihtiyacı karşılamak amacıyla geliştirilecek ürünler için gerekli yeni teknolojilerin geliştirilmesi yolunda Ar-Ge’ye destek olmalıdır”.

Kısaca özetlersek; sanayileşmemizi ve ekonomimizi güçlendirmek, dışa bağımlılığı azaltmak ve caydırıcı bir Silahlı Kuvvetlere sahip olabilmek için Türkiye’nin hedefi milli teknoloji yeteneğini yükseltmek olmalıdır. Türkiye’nin halen böyle bir hedefi olduğunu ve bu hedef doğrultusunda çalışmalar yapıldığını söyleyebilmek ise mümkün değildir. Milli teknoloji yeteneğimizin yükseltilebilmesi için Ar-Ge çalışmalarının milli tedarik politikalarıyla desteklenmesi şarttır.

Kaynakça :

1. **Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası**, Bilim ve Teknoloji Strateji ve Politika Çalışmaları, TÜBİTAK BTP 97/04 Ağustos 1997, s:75.
2. DPT Türkiye-AT Mevzuat Uyumu İhtisas Komisyonları, Kamu İhaleleri Alt Komisyonu Raporu.
3. A High Tech Haven, **IEEE SPECTRUM**, May. 1998.